

کورتیهک له سهەر رۆژووێ مانگی رهههزان

[به کوردی]

أحكام الصيام في شهر رمضان

[باللغة الكوردية]

نوسینی : مهلا عومهەر

الكاتب : ملا عمر

پیداچونهوهی: پشتیوان ساپیر عزیز

المراجعة: پشتیوان صابر عزیز

نوسینگهی (رههوهی) هه رههوهزیی بو بانگهواز و وشیارکردنهوهی
رهههندهکان له شاری ریاز

المكتب التعاوني للدعوة وتوعية الجاليات بالربوة بمدينة الرياض

2008 -1429

islamhouse.com

كورتەيەك لەسەر رۇژووى مانگى رەمەزان

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ }

مانگى رەمەزان مانگى لىخۇشبوون و بەخۇداچوونەوئەو تەوبەكردن و چاكەكردنە، مانگىكى پىرۇزەو گەورەترىن كار تىيدا روويداۋەكەئەويش ھائەنەخوارەوئەي قورئانى پىرۇزە، ئەو قورئانەي كەوا خواي گەورەكردى بەدواھەمىن كىتەب بۇ ھەموو مەۋقايەتى تا رۇژى دوايى، ئەو قورئانەي كەمايەي دلخۇشى و شانازى ھەموو مەسۇلمانىكە، ۋەھۇي رىنموونى و تەھدەي ھەموو لايەكە.

ئەو مانگى رەمەزانەي كەھەموو مەسۇلمانان بەيەك دەنگ و بەيەك جۇر تىيدا بەرۇژو دەبن لەسەرانسەرى جىھاندا. باسكردن لەپىرۇژى و تايەتمەندىەكانى ئەم مانگەزۇرن لىرەدا بەجىي دەھىلىن و دەرۇبنەناو چۇنئىتى رۇژوو گرتەوئەو ئەو كارانەي كەپەيوەندىان بەم كىدارەپىرۇژو بەبەرەكەتەوئەھەيە.

رۇژووى مانگى رەمەزان ۋەك ھەر كىدارىكى ترى ئاينى كۇمەلىك تايەتمەندى خۇي ھەيە. ھەموو مەسۇلمانىك پىويستەلەسەرى كەبەرچاۋ روونىەكى لەسەر ئەم مانگەو ۋەچۇنئىتى رۇژوو گرتن ھەيىت بۇ ئەوئەي كارەكانى بەپىي ئەوئەيىت كەخوئەي گەورەداۋاي كىردوۋە.

رۇژووى مانگى رەمەزان يەككە لەپىنج پاىەكانى ئىسلام ۋەك لەفەرموودەي (بنى الاسلام على خمس) دا ھاتوۋەوئەباسى رۇژووشى تىدا كىردوۋە. ۋەكۇمەلى زانايانىش ھاوران لەسەر ۋاجىبئىتى گرتنى ئەم مانگە.

پىناسەي رۇژوو:

رۇژوو لەزمانەوانىدا واتە: خۇ گرتنەوئەلەشت ۋەك خواي گەورەدەفەرمووى لەباسى مەريەمدا سەلامى خواي لىيىت {انى نذرت للرحمن صوما} بەلام رۇژوو گرتنەكەي مەريەم سەلامى خواي لىيىت بەقسەنەكردن بوو، لىرەدا مەبەست ووشەي (صوم) كەبەواتاي لەخۇ گرتنەوئەدئىت، لەشەرعدا يانى لەخۇ گرتنەوئەيەكى تايەت لەكەسىكى تايەت لەكاتىكى تايەتدا بەمەرج. ۋەرۇژو و ۋاجب بوۋەبەپىي قورئان و فەرموودەو كۆرەوي زانايان، ۋەكاتەكەشى بەبىنىنى مانگەلەرەمەزاندا ۋەك دەفەرمووى { فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ }

مەرحەكانى واجب بوونى رۇزۇو:

سى مەرح ھەپەبۇ واجب بوونى رۇزۇو:

1- ئىسلام واتەبى باوەر رۇزۇوى لەسەر واجب نىئەمەكارىكەپەيوەندى بەمسولمانەوھەپەئەگەر بى باوەر رۇزۇوش بگرت بۇى حسيب ناکرت وھىچ پاداشتىكى لەسەر وھەرناگرت، چونكەمسولمان كەرۇزۇو دەگرت لەبەر خوا دەيگرت، بەلام بى باوەر لەبەر چ.

2- گورە(بالغ) واتەلەسەر مندال واجب نىئەمەش ماناى وانى يەمندال بۇى نىبىگرت وھيان پاداشتى لەسەر وھەرناگرت بىگومان نەخىر، باشتر وايەمندالانىش لەسەر ئەم كىدارەپىرۇزەراپھىنرت بۇ ئەوھى كەگورەبوو لەسەرى ئاسان بىت، وھەرورەھا خواى گورەبۇشى حسيب دەكات وھەموو كىدارەوھەپەكى چاكى تر، دەبىت ئەوھمان لەبىر بىت زۇر جار زۇركەس بەھەلەدا دەچن لەسەر ئەم خالەواتەبالغ بوون، بالغ بوونى شەرى نىئەپەئەگەر ئافرەت بوو سەرەتاي كەوتنەحەيزەوھەپەپاوبىش ئىحتىلام بوون، ئىتر ھەر شتىكى تر كەبۇ مندال بوون ديارى كراوھلەھەر قانون و دىن و كەلتورىكى تردا پىوەر نىبۇئەم كارەبۇ نمونەئەوروپادا تا تەمەنى 18 سال ھەر بەمندال دادەنرت وھەكرت لەتەمەنى 18 سالىدا چ كچ وھكور چەند سالىك بەسەر بالغ بوونىدا تىپەرى بوو بىت.

3- ژىرى (العقل) وھژىرى پىوستەھەبىت بۇ ئەوھى بزائىت چ دەكات، شىت ھىچ تەكلىفىكى شەرى لەسەر نىئەك پىغەمبەر درودى خواى لى بىت دەفەرموى {عن النبي صلى الله عليه وسلم قال رفع القلم عن ثلاث عن النائم حتى يستيقظ وعن الصغير حتى يكبر وعن المجنون حتى يعقل أو يفيق} لەپىغەمبەر وھەدرودى خواى لى بىت ھاتووه، دەفەرموى قەلەمى تاوان لەسەر سى كۆمەل لىبراوھەوتوو تا ھەلدەستىت، مندال تا گورەدەبىت، شىت تا ژىر دەبىت يان چاك دەبىتەوھ. كەواتەكەسنىك رۇزۇوى لەسەواجبەكەمسولمان و گورەو ژىر بىت.

فەرزەكانى رۇزۇو:

فەرزەكانى رۇزۇو پىنچن:

1- نىت ھىنانە، نىت ھىنانىش تەنھا دل بەسەبۇ كىردنى ئەم كارەوھەچىگەى راستەقىنەى نىت دلە، زۇر بەداخەوھىشتا زۇر كەس ناتوانىت ئەمەھەزم بكات و ھەر نكۆلى لىدەكات و وھزۇر موسىرەلەسەر ووتنى بەدەم، لىرەدا ئىمەقسەمان لەسەر ئەوھنىەكەووتنى بەدەم رەوا نى، بەلكو ئاسايىبەلام ئەگەر بەووتەش نەوترا زۇر ئاسايىبەمادام نىتەكەھەبوو بىت لەدلا. ھەر كىدارىك كەدەكرت بى گومان خواى گورەئاگادارەبەنىتەكەت خۇ ئەگەر بەووتەبلىنى خواپەمن بەيانى بەرۇزۇو دەبم لەبەر تۇ بەلام لەدلتا ئەوھت مەبەست نەبوو بىگومان خواى گورەسەپىرى دل دەكات، وھك لەفەرموودەى پىغەمبەرىشدا ھاتووهكەخواى گورەنەسەپىرى جەستەنەشپوھو

روخسارمان دەكات بەلكو سەیری دل و كرده وەمان دەكات، وەدل گرنگیەکی ئەوتوی هەپەلەشەرەدا، جا دەبیت نیهتمان هەبیت بۆ کردنی ئەم کارەلەکاتی خۆیدا ئەویش پێش سبەپیانە وەدەکرێت هەر لەسەرتایێ مانگە وەنیەتمان هەبیت بۆ کردنی ئەم کارەپێرۆزەئەویش هەر بەبوونی ئەو کارەلەدلماندا.

2- خۆ گرتنە وەلەخواردن.

3- خۆ گرتنە وە لە خواردنە وە.

نایبیت بەهیچ شیوەیەکی خواردن و خواردنە وەلەپێرۆزی پرەمەزاندا بخوریت بەخواردنی یان خواردنە وە هەر شتێک ئەگەر کەم وەیان بچوکیش بێت پێرۆز وە کە ی پێ دەشکیت و دروست نایبیت مەگەر لەبیری نەبیت کە بەپێرۆز وە، جا ئەگەر لەبیری نەبوو وە شتێکی خوارد زیان بەپێرۆز وە کە ی ناگات چونکە وێستی ئە وە نەبوو پێرۆز وە کە ی بشکینێ، وە ک لەفەر مودە یە کدا هاتوو { من نسی و هو صائم فاکل أو شرب فلیتم صومە فانما أطعمه الله وسفاه } واتە ئەگەر یە کێک لەبیری چوو کە بەپێرۆز وە شتی خوار وە یان خواردنە وە بەردەوام بێت لەسەر پێرۆز وە کە ی ئە وە خوا ی گەرە خواردن یان خواردنە وە ی پێدا وە. بەراستی ئە مە واقعیتی ئیسلام جیگەر دە کات. ئەگەر شتێک کە دەستە لاتی تیا نەبیت پێرۆز وە ناشکینێ وە ک دوکە لێ کارگە و تە پوتۆز و ئە و شتانە، بەلام دوکە لێ جگەرە ی جگەرە کێش پێرۆز وە کە ی دەشکینێ چونکە بە ئارەزووی خۆ ی بوو نە ک ناچار ی.

4- کاری جووت بوون (الجماع) پێرۆزانی پرەمەزان کاتی خوا پرستی و نایبیت کاری جووت بوونی تیدا ئە نجام بدریت، وە ئەگەر ئە و کارە کرا پێرۆز وە کە دەشکێ و وە کافەرە تیشی دە کە و پتە سەر ئە ویش ئازاد کردنی بە نده یە گەر نە بوو دوومانگ لەسەر یە ک بە پێرۆز وە بوونە ئەگەر نە توانا دانی خواردنە بە 60 هە ژار و کە م دەرامەت. وە هەر کارێکی تر بۆ خۆ پرە حەت کردن بۆ نمونە بە دەست .. تاد پێرۆز وە کە دەشکینێ. وە ئەگەر لەبیرت چوو کە بە پێرۆز وە ی هەمان حوکمی خواردن و خواردنە وە ی هە یە واتە ناشکی خوا ی گەرە زانترە.

5- خۆ پرشانە وە بە زۆر دەبیت ئاگاداری لێ بکریت و بە زۆر خۆت نە پرشینتە وە. وە هەر وە ها زانیی پێرۆز چ لەسەرە تا وە وە یان لە کۆتایی وە، دەبیت ئاگاداری ئە وە بکریت کە خۆت بگریتە وە لە هە موو ئە و شتانە پێش پێرۆز هە لاتن تا پێرۆز ئاوا بوون خۆ ئەگەر بە کە مێکیش بێت پێرۆز وە کە دروست نایبیت یانی بە هە لاتنی پێرۆز وە یان بە ئاوا نە بوونی.

ئە و شتانە ی کە پێرۆز وە دەشکینن

ئە و شتانە ی کە پێرۆز وە دەشکینن 11 شتن:

1- هە رشتێک بە ئە نقه سستی بگاتە بۆشایی بۆ نمونە زگ.

2- هە رشتێک بە ئە نقه سستی یروا تە ناو بۆشایی سەر وە ک لووت گوێ.

3- شت خستنه ناو بۆشايى دواوه يان پيشه وه، وهك دهرمان و ئه و جوره شتانه، وههروهها په نجه تينانيش ده گرتته وه.

4- خورشانه وه به نه نقه ست، به لام نه گهر بوخوي رشايه وه ناشكى.

5- كارى جووت بوون.

6- خوره حهت كردن چ خوي بو خوي بيت يان كه سيكى تر بيت.

7- خوئينى زه يستانى ئافرهت، واته سورى مانگانه.

8- خوئينى نيفاس ئه و خوئينه ي دوايى مندال بوون ديت.

9- شيت بوون، نه گهر بو ماويه كى كه ميش بيت.

10- هه لگه رانه وه له دين خوا په نامان بدات".

11- نيته گورين، وهك يه كى بلئ رۆژوه كه م ده شكينم يان پاش كه ميكي تر ده يشكينم يان با بزائم چۆن ده بيت. له م جوره قسانه وه هوي شكاندى به نيه تگورين با هيچيشى نه خواردي هه ده شكى. جا ده بيت متمانه ي ته واو بيت به خو و ئه جوره دوو دليانه دروست نه كات له خويدا.

هه نديك ئادابى باش له دهر ياره ي رۆژوو له پر مه زاندا:

كارىكى باشه رۆژوو وه وان ئاگاي له م ره وشتانه بيت له رۆژوودا:

1- پارشيوكردن، كارىكى باشه و بكرت به لام تاوانى نيه نه گهر نه شكريت كردنى باشه و سونه تى پيغه مبه ره وهك ده فهرمووي {تسحروا فاءن السحور بركة} واته پارشيو بكن چونكه به ره كه تى تيايه وه هوي به ره كه ته كه شى ئه وه يه رۆژوو وه وان به هيژ ده كات".

2- په له كردن له رۆژوو شكانندا هه ركه دلنيا بوويت كه رۆژ ئاوا بووه، وههروهها هه ول بدرت كه به چهنده نكه خورمايه كى ته رۆژوو كه بشكيتريت، وه گهر نه بوو به ئاو.

3- دوعاو پارانه وه له كاتى به ريانگدا پيغه مبه ر درودى خواي لئ بيت ده فهرمووي { ثلاثة لاترد دعوتهم الصائم حتى يفطر، والاعمام العادل، والمظلوم } واته سئ كه س يان كۆمه ل خواي گه وره داواكانيان ره د ناكاته وه يه كه ميان رۆژوو وه وان دووه ميان سه روكيكي عادل وه سيه ميان كه سيكى سته م ليكراو.

4- خوگرتنه وه له هه موو شتيكى پرو پوچ وهك زه مى خه لك كردن و باسى ئه م وئو، كات كوشتن به شتى بي به هاوه، چونكه ئه م مانگه مانگي كه فرسه تيكي زيرينه بو عيابهت كردن و كوگرتنه وه ي زه خيره بو دوا رۆژ وهه ركارك له م رۆژانه دا ده كريت بيگومان خيري زياتره له رۆژانى تر. پيغه مبه ر درودى خواي لئ بيت ده فهرمووي { رب صائم ليس له من صيامه الا الجوع } واته رۆژوو وه وانى وا هه يه جگه له برسيتى هيچى بو نامينيته وه.

5- سيواك كردن.

6-قورئان خویندن، و ئاماده بوونی کۆری زیکرو یادکردنی خوا خۆ مه شغول کردن به تیگه یشتنمان له ئیسلام زیاتر، وه ئیسته به هۆی ئه م ته کنه لوجیای له بهرده ستماندا په ده توانین زیاتر سودمه ند بین ئه و هه موو ساینه هه په که کاری ئیسلامی بئاو ده کاته وه سایتی واهه په به هه زاره ها ووتارو ده رسی تیدا په جگه له و هه موو کتیب و مه فالانه ی که بهرده وام داده به زن.

7-هه وئلدانی زیاتر له ده رۆژی کۆتایی مانگی په مه زاندا که شهوی به فهریشی تی ده که ویت (القدر) وه پیغه مبه ر درودی خوای لی بیت خۆی گرنگیه کی زۆری به م رۆژانه داوه له گه ل عائيله که یدا وه ک ده فهرمووی {کان اذا دخل العشر الاواخر احی اللیل، وایقظ اهله، وشد المئزر}

پینچ رۆژ هه ن که دروست نیه رۆژوو یان تیدا بگیرت هه ر دوو جه ژنه که وه سی رۆژی دوایی جه زنی قوربان، وه رۆژووی به گومانیش دروست نیه که به یوم الشک ناسراوه ئه وه په که پروون نیه ئایه په مه زانه یان نه، ته نها بو ئه و که سانه نه بیت که خویان گرتووه به رۆژوو وه وه ئه و رۆژه ش ده که ویته ئه و کاته ی که خوی پنه و گه راون بو نمونه که سی ک عاده تی وایه هه موو رۆژی دووشه ممه و پینچ شه ممه په ک به رۆژوو بیت وه رۆژی یوم الشکیش بکه ویته دووشه ممه یان پینچ شه ممه وه، ده بیت ئه وه ش بزانی که ئه و که سه ی وه ک خو ئه م رۆژه ده گرت نیه تی په مه زانی لی ناهینئ.

وه ئه و که سانه ی که له سه فهران سه فهریکی دوورو درت بویان هه په بو رۆژوو نه بن وه کاتیکی تر بیگرنه وه، وه که سی ک که نه خو ش بیت هه روه ها، وه که سی ک که زور پیر بووه و توانی رۆژووی نه ماوه ده توانیت بو هه ر رۆژیک که فاره ته که ی ده دات، وه ئه و که سانه ی که دوو گیان وه یان شیر دهرن ده توان به رۆژوو نه بن له دواتر دا بیگرنه وه لیره دا جیا واز به ک هه په له وه ی ئه گه ر ئافره ته که له خۆی ترسا له رۆژوو شکانه که ی ته نها رۆژوو که ده گرتته وه وه ئه گه ر له منداله که ی ترسا ئه و کاته رۆژوو وه هه م که فاره تیشی ده که ویته سه ر"

وه ته نها ئه م فهرمووده به سه بو دلخوشمان به گرتنی مانگی په مه زان و گرتنی شهوی قه در، عن النبي صلی الله علیه وسلم قال : { من قام لیلة القدر إیماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه ومن صام رمضان إیماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه } ئه وه ی شهوی قه در بکاته وه به عیاده ت به ئیماننه وه خوای گه وره له هه موو گونا هه کانی رابووردووی خو ش ده بیت، وه هه روه ها رۆژووی مانگی په مه زانیش.

وه داواکارم له خوای گه وره ئه م په مه زانه بکاته مایه ی پاک بوونه وه مان له هه موو تاوانه کان. ئه مه ته نها کورته په کی زور که م بوو له سه ر رۆژوو وه ده بیت ئه وه بزانی بو هه موو ئه و ووتانه ی سه ره وه ئایه ت و فهرمووده ی زور هه ن بو ئه وه ی نوسینه که کورت بکه مه وه ئامازه م پینه کردووه، چونکه بهرده وام هاوریکانم داوام لیده که ن با نوسینه کانت کورت بیت له بهر ئه وه تاقه تیان نیه نوسینی درت بخویننه وه. وه ده بیت ئه وه بزانی

که چوارده جوړ روژوومان هه یه هه شتیان له قورئاندا باس کراوه وه شه شیشیان له سونه تدا" ، ئیمه ته نه باسی روژووی مانگی ږه مه زانمان کرد.

ماوه ته وه بلیم خوی گوره ته مه نمان پی بیه خشی تا له خیری ئه مه ږه مه زانه شدا به شدار بین و وه ئه مه ږه مه زانه بیته مایه ی لیخو شبوونمان و وه لبردنی هه موو ئه و گرفتانه که دالده ی وولتانی ئیسلامی داوه له سه روی هه موویانه وه عیراق و کوردستان امین.

ناماده کردنی: مه لا عومه ر-خویندکاری ماسته ر/به ریتانیا

malaomar2@hotmail.com